

KOMISJA
EUROPEJSKA

Bruksela, dnia 15.9.2014 r.
COM(2014) 575 final

KOMUNIKAT KOMISJI DO RADY I PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO

Europejska przestrzeń badawcza

Sprawozdanie z postępu prac za 2014 r.
{SWD(2014) 280 final}

1. WPROWADZENIE

Europejska przestrzeń badawcza: główny czynnik wpływający na tworzenie wiedzy

Cel europejskiej przestrzeni badawczej (EPB) został zatwierdzony podczas posiedzenia Rady Europejskiej w marcu 2000 r. i jest osadzony w postanowieniach traktatu lizbońskiego z 2007 r. Jest nim „jednolita, otwarta na świat przestrzeń badawcza oparta na rynku wewnętrznym, w której naukowcy, wiedza naukowa i technologie podlegają swobodnej wymianie, oraz dzięki której Unia i jej państwa członkowskie wzmacniają swoje bazy naukowe i technologiczne, swoją konkurencyjność oraz zdolność do wspólnego rozwiązywania wielkich wyzwań”¹.

W 2011 r. Rada Europejska wezwała podmioty zaangażowane na poziomie UE, państw członkowskich i zainteresowanych stron do wypełnienia pozostałych luk i wdrożenia EPB do 2014 r. w celu utworzenia prawdziwego jednolitego rynku wiedzy, badań naukowych i innowacji.

Komunikat „Wzmocnione partnerstwo w ramach europejskiej przestrzeni badawczej na rzecz doskonałości i wzrostu gospodarczego” z 2012 r. (dalej „komunikat dotyczący EPB”)² wskazał pięć priorytetowych działań: zwiększenie skuteczności krajowych systemów badawczych, optymalizację współpracy i konkurencji transnarodowej, otwarcie rynku pracy dla naukowców, propagowanie równości płci i uwzględniania tego aspektu w dziedzinie badań naukowych, optymalizację przepływu wiedzy naukowej, dostępu do niej i jej przekazywania, w tym za pośrednictwem cyfrowej EPB. Uzupełniając wspomniane partnerstwo, Komisja przyjęła w 2012 r. dwa dalsze komunikaty zatytułowane „W stronę lepszego dostępu do informacji naukowej. Zwiększanie korzyści z inwestowania środków publicznych w badania naukowe”³ oraz „Rozwój i koncentracja unijnej współpracy międzynarodowej w dziedzinie badań naukowych i innowacji: podejście strategiczne”⁴.

Zasady EPB są w pełni włączone do Unii innowacji – inicjatywy przewodniej strategii „Europa 2020” mającej na celu wspieranie wzrostu i zatrudnienia.

Niniejsze sprawozdanie, sporządzone w oparciu o sprawozdanie z postępu prac w ramach EPB za 2013 r., podsumowuje postępy w kierunku realizacji EPB, natomiast towarzyszący mu dokument roboczy służb Komisji *Facts and figures* (dalej „Fakty i liczby”) zapewnia bardziej szczegółową analizę.

Biorąc pod uwagę aspekt EPB związany z rynkiem wewnętrznym i jego wpływ na inwestycje w badania naukowe i innowacje, niniejsze sprawozdanie stanowi też odpowiedź na Strategiczny program Unii w okresie zmian, uzgodniony przez państwa członkowskie na posiedzeniu Rady Europejskiej w czerwcu 2014 r., w szczególności na jego priorytet „Unia pracy, wzrostu i konkurencyjności”.

¹ COM(2012) 392 final.

² Tamże.

³ COM(2012) 401 final.

⁴ COM(2012) 497.

2. GŁÓWNE USTALENIA Z DRUGIEGO SPRAWOZDANIA Z POSTĘPU PRAC DOTYCZĄCEGO EPB

Sprawozdanie z postępu prac za 2014 r. zapewnia ogólny obraz postępów w priorytetach EPB we wszystkich państwach członkowskich i niektórych krajach stowarzyszonych⁵. Sprawozdanie z postępu prac za 2013 r. przedstawiło przegląd kontekstu politycznego, podjętych kroków i pierwszych osiągnięć. Sprawozdanie z postępu prac za 2014 r. przedstawia nowe i zaktualizowane środki przyjęte na poziomie krajowym i po raz pierwszy przedstawia i porównuje je z realizacją działań EPB na poziomie krajowym przez organizacje finansujące i prowadzące badania naukowe.

2.1. Bardziej skuteczne krajowe systemy badawcze

Poprawa jakości procesu opracowywania strategii i kształtowania polityki jest jedną z trzech osi reformy określonych przez Komisję Europejską w celu poprawy jakości wydatków publicznych na badania naukowe i innowacje w komunikacie Komisji „Badania naukowe i innowacje jako źródło ponownego wzrostu gospodarczego”⁶. *Fakty i liczby* pokazują, że krajowe systemy badawcze w większym stopniu dostosowały się do priorytetów EPB. Absolutnie wszystkie państwa członkowskie przyjęły krajową strategię badań naukowych i innowacji.

Nadal występują duże różnice między państwami członkowskimi w sposobie rozdziału środków finansowych na badania naukowe. Choć konkurencyjne finansowanie oparte na projekcie występuje we wszystkich państwach członkowskich, jego zakres znacznie się różni w poszczególnych krajach⁷. Wzajemna weryfikacja jest stosowana we wszystkich państwach członkowskich. Jednak brak jest uzgodnionych standardów dotyczących podstawowych zasad międzynarodowej wzajemnej weryfikacji.

Instytucjonalna ocena wyników również stanowi skuteczne narzędzie promowania konkurencji w dziedzinie badań naukowych i zwiększania skuteczności wydatków krajowych. Rzeczywiście, choć 12 państw członkowskich podaje, że wprowadziło politykę rozdziału instytucjonalnych środków finansowych na podstawie wyników, wydaje się ona być szerzej wdrożona w praktyce, mianowicie poprzez agencje finansujące w 16 państwach członkowskich⁸.

2.2. Optymalizacja współpracy i konkurencji transnarodowej

Wspólne podejmowanie wielkich wyzwań

Współpraca transnarodowa na poziomie programu między państwami członkowskimi zacieśnia się i stanowi część strategii krajowych 16 państw członkowskich. W coraz większym stopniu inicjatywy w zakresie wspólnego planowania (JPI) pomagają w

⁵ Mianowicie w Szwajcarii, Norwegii, Islandii, Serbii, Czarnogórze i Turcji.

⁶ COM(2014) 339 final.

⁷ Sprawozdanie Fakty i liczby, sekcja „Competition for public funding”.

⁸ Ponadto prawie 70 % instytucji reprezentowanych w badaniu ankietowym EPB z 2014 r. należy do organizacji, których finansowanie podlega ocenie instytucjonalnej.

dostosowywaniu programów i działań krajowych do wspólnych programów na poziomie UE poprzez podejmowanie wyzwań społecznych. Kilka państw członkowskich rozpoczęło opracowywanie krajowych planów działania i strategii w ramach JPI, w których biorą udział, z myślą o zwiększeniu swojego zaangażowania w strategiczne programy badań naukowych w ramach JPI.

Coraz większą uwagę strategiczną poświęca się też międzynarodowej współpracy w programie politycznym. Dziewięć państw członkowskich przewidziało szczegółowe przepisy dotyczące rozwijania międzynarodowej współpracy naukowej.

Infrastruktura badawcza

W odniesieniu do rozwoju i realizacji infrastruktury badawczej 22 państwa członkowskie przyjęły krajowe plany działania na rzecz infrastruktury badawczej. Od 2013 r. pięć z nich zostało zaktualizowanych. Krajowe plany działania nie wskazują jednak w spójny sposób na połączenia z Europejskim Forum Strategii ds. Infrastruktur Badawczych (ESFRI) ani na zaangażowanie finansowe w rozwój infrastruktury badawczej wskazanej przez ESFRI i innych światowej klasy obiektów infrastruktury badawczej.

Ukończenie lub zainicjowanie budowy co najmniej 60 % projektów z listy ESFRI do 2015 r. jest osiągalne⁹. Ostatnie nadanie priorytetu projektom z listy ESFRI zostało zatwierdzone przez Radę ds. Konkurencyjności w maju 2014 r. i umożliwi państwom członkowskim i Komisji udzielenie dodatkowego wsparcia w osiągnięciu tego celu.

Wejście w życie w 2009 r. rozporządzenia dotyczącego konsorcjum na rzecz europejskiej infrastruktury badawczej (ERIC) umożliwiło wspólne utworzenie i funkcjonowanie siedmiu infrastruktur badawczych o znaczeniu europejskim. Perspektywa osiągnięcia liczby około 15 konsorcjów ERIC do 2015 r. wskazuje, że proces ten nabiera rozpędu.

2.3. Otwarcie rynku pracy dla naukowców

Choć liczba doktorantów nadal rośnie w UE, dowody sugerują, że nie dysponują oni odpowiednimi umiejętnościami potrzebnymi do pracy poza szkolnictwem wyższym¹⁰. Wdrażanie zasad z 2011 r. dotyczących innowacyjnego szkolenia doktorantów przez państwa członkowskie i instytucje pomaga naukowcom nabywać nowe umiejętności i zwiększa szanse ich zatrudnienia, w szczególności poza szkolnictwem wyższym. Tylko 10 % doktorantów zgłasza uzyskanie przeszkolenia w dziedzinie prawa własności intelektualnej i przedsiębiorczości, przy czym 45 % naukowców w UE jest zatrudnionych w sektorze prywatnym¹¹. Niektóre państwa członkowskie wykorzystały dostępne fundusze strukturalne do współfinansowania nowych struktur kształcenia doktorantów. Ponadto otwarta rekrutacja umożliwia instytucjom badawczym zatrudnianie najlepszych naukowców na wszystkich

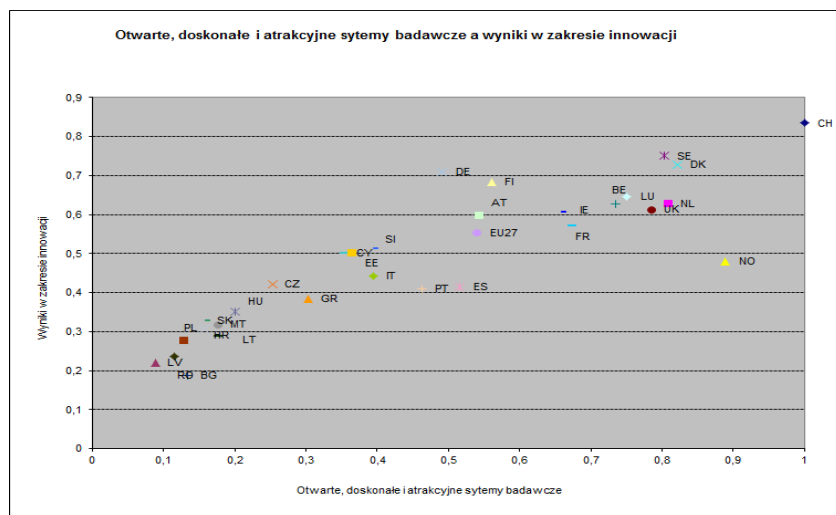
⁹ Zgodnie ze zobowiązaniem piątym inicjatywy przewodniej „Unia innowacji”.

¹⁰ Badanie MORE II http://ec.europa.eu/euraxess/pdf/research_policies/more2/Final%20report.pdf

¹¹ Badanie MORE II. W coraz wyższym stopniu przyjmuje się, że dzisiejsi doktoranci szkolą się nie tylko w celu kariery naukowej, ale także budują swoją karierę poza szkolnictwem wyższym. Wymaga to zdolności przystosowania się do nowego środowiska, rozwoju nowych umiejętności oraz odpowiedniego szkolenia.

etapach kariery i sprzyja skutecznej mobilności geograficznej. Oddziaływanie badań mobilnych naukowców jest blisko o 20 % większe niż tych, którzy nigdy nie przeprowadzili się za granicę¹².

Dowody pokazują, że otwartość i innowacyjność idą ze sobą w parze, tzn. kraje o otwartych i atrakcyjnych systemach badawczych¹³ osiągają dobre wyniki pod względem innowacyjności.

Źródło: obliczenia DG ds. Badań Naukowych i Innowacji na podstawie tablicy wyników Unii innowacji z 2014 r.

Państwa członkowskie¹⁴ uzgodniły utworzenie grupy roboczej we współpracy z zainteresowanymi stronami w celu opracowania praktycznego zestawu narzędzi otwartej, przejrzystej i merytorycznej rekrutacji opartej na dobrych praktykach. Dane pokazują, że kilka państw członkowskich, na przykład Austria, Włochy i Polska, wprowadziły ustawodawstwo krajowe przewidujące, że wszelkie wolne stanowiska w publicznych instytucjach badawczych muszą być publikowane w międzynarodowej witrynie poświęconej miejscom pracy w sektorze badań, np. EURAXESS Jobs¹⁵. W 2013 r. w witrynie EURAXESS Jobs, przy współpracy między wiodącymi portalami internetowymi poświęconymi pracy w sektorze badań, zostało zamieszczonych ponad 40 000 ogłoszeń o miejscach pracy w sektorze badań w ponad 7 500 instytucjach. Nadal jednak istnieją między państwami członkowskimi znaczne rozbieżności w zakresie praktyk otwartej rekrutacji. Zobacz wykres poniżej.

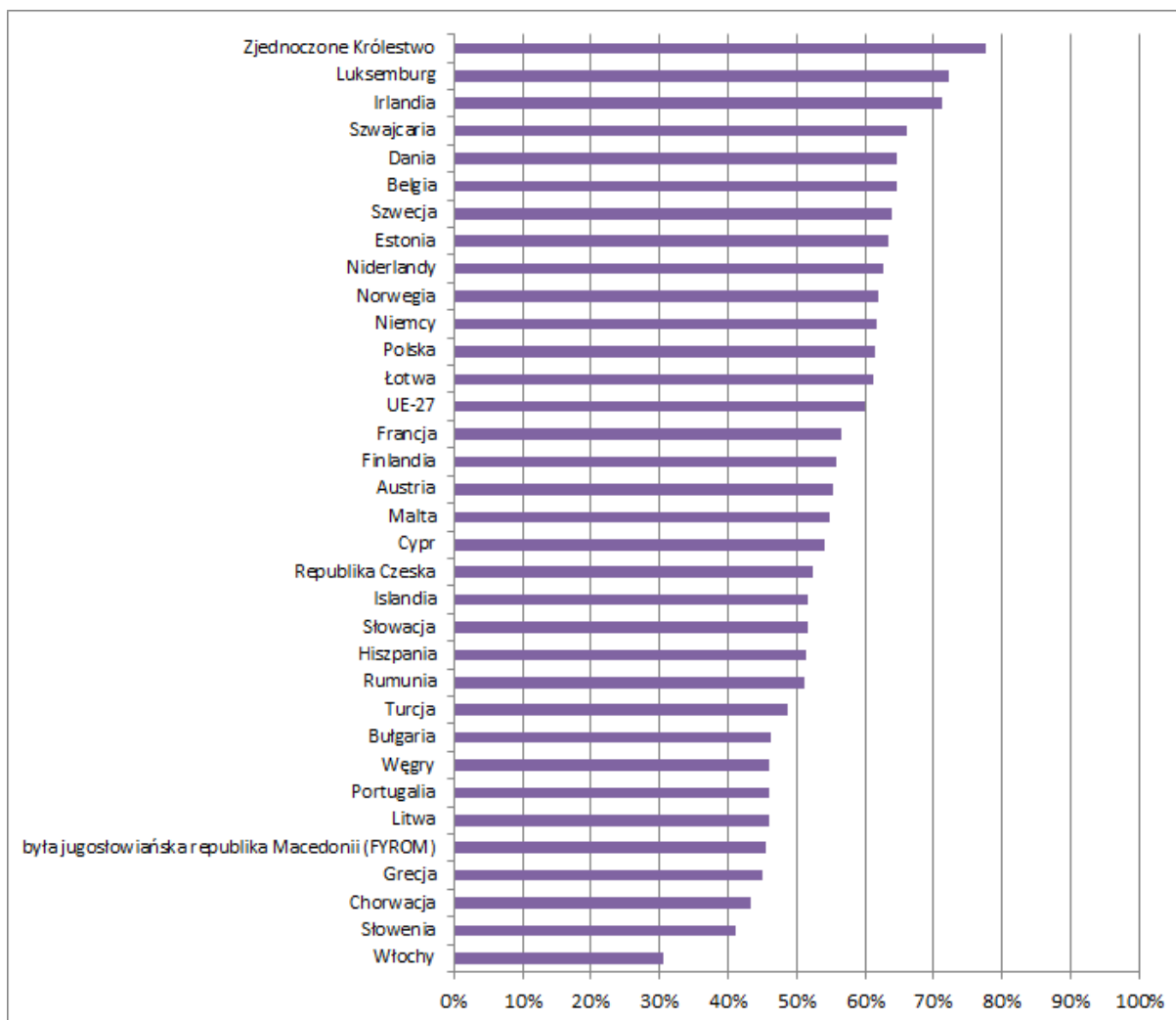
¹² Sprawozdanie Fakty i liczby, sekcja „Open, transparent and merit based recruitment of researchers”.

¹³ Na podstawie następujących trzech wskaźników tablicy wyników Unii innowacji: wspólne międzynarodowe publikacje naukowe, publikacje naukowe należące do 10 % najczęściej cytowanych, doktoranci spoza UE.

¹⁴ W trakcie seminarium Komitetu Europejskiej Przestrzeni Badawczej i Innowacji (ERAC) poświęconego wzajemnemu uczeniu się, zorganizowanego w 2014 r.

¹⁵ jobs.euraxess.org

Udział naukowców uniwersyteckich zadowolonych ze stopnia, w jakim wolne stanowiska pracy są ogłaszane publicznie i podawane do wiadomości przez ich instytucje, Europa, 2012 r. (w %)

Źródło: Badanie MORE2.

2.4. Równość płci i uwzględnianie aspektu płci w badaniach naukowych

Zagadnienia związane z płcią w dziedzinie badań naukowych i innowacji zyskują coraz większe uznanie w agendach politycznych na poziomie krajowym, europejskim i międzynarodowym, a także w ramach organizacji badawczych. Inicjatywy związane ze „stroną podaży”, dotyczące indywidualnych kobiet naukowców są stopniowo uzupełniane politykami związanymi ze „stroną popytu”, mającymi na celu zmianę instytucjonalną w organizacjach badawczych o bardziej długookresowych skutkach strukturalnych. Określone ustawy lub strategie krajowe dotyczące równości płci w publicznych badaniach naukowych zostały przyjęte w ponad połowie państw członkowskich. *Fakty i liczby* pokazują istotną korelację między środkami podejmowanymi na poziomie organizacji prowadzących badania

naukowe, w tym planami w dziedzinie równości płci, a istnieniem krajowych przepisów prawnych, strategii lub zachęt związanych z promowaniem zmiany instytucjonalnej¹⁶.

Tempo zmian jest jednak zbyt powolne, a między krajami utrzymują się duże różnice. Powszechnymi wyzwaniami pozostają utrzymywanie się w obszarze kariery dyskryminacji ze względu na płeć, a także brak równowagi pod względem płci w zakresie ról decyzyjnych. Potrzebne są połączone wysiłki i systemowa strategia mająca na celu długofalowe instytucjonalne zmiany w europejskim systemie badawczym.

2.5. Optymalizacja przepływu wiedzy naukowej, dostępu do niej i jej przekazywania, w tym za pośrednictwem cyfrowej EPB

Otwarty dostęp do publikacji i danych

Otwarty dostęp do publikacji wyników badań i danych jest popierany przez rosnącą liczbę uniwersytetów, ośrodków badawczych i agencji finansujących w całej Europie. Organizacje zainteresowanych stron wykazywały dużą aktywność przy wykorzystaniu platformy zainteresowanych stron EPB utworzonej w odpowiedzi na komunikat z 2012 r. Jak dotąd 20 państw członkowskich podjęło konkretne środki w celu wsparcia otwartego dostępu do publikacji naukowych, lecz tylko pięć ma konkretne przepisy dotyczące otwartego dostępu do danych naukowych. W ramach ERAC państwa członkowskie poświęciły szczególną uwagę ponownemu wykorzystywaniu danych naukowych, w przypadku którego nadal istnieje szereg rzeczywistych i postrzeganych barier, w tym o charakterze prawnym, technicznym, finansowym, społeczno-kulturowym i związanym z zaufaniem.

Krajowe polityki, inicjatywy i praktyki są jednak nadal podzielone, a niektóre z nich nie odzwierciedlają we właściwy sposób unijnej definicji otwartego dostępu¹⁷.

Transfer wiedzy i otwarte innowacje

Państwa członkowskie nadal opracowują i wprowadzają w życie krajowe strategie dotyczące transferu wiedzy. Czynią to głównie poprzez poprawę doceniania i uzawodowienia działań z zakresu transferu wiedzy, wzmocnienie roli urzędów ds. transferu wiedzy, a także poprzez działania ułatwiające interakcję i nawiązywanie partnerstw strategicznych oraz wspólnych programów badań naukowych między środowiskiem akademickim a przemysłem, w tym MŚP. Umożliwia to lepsze przyswojenie wyników badań na rynku. Choć większość państw członkowskich ma wdrożone mocne mechanizmy politycznego wspierania transferu wiedzy, nie znajduje to odzwierciedlenia we wsparciu finansowym w połowie państw członkowskich.

Cyfrowa EPB

¹⁶ Sprawozdanie Fakty i liczby, sekcja „Gender equality and gender content in research”.

¹⁷ Otwarty dostęp może być definiowany jako praktyka zapewnienia dostępu internetowego do informacji naukowych, nieodpłatna dla czytelnika. W kontekście badań i rozwoju otwarty dostęp najczęściej koncentruje się na dostępie do „informacji naukowych”, który dotyczy dwóch głównych kategorii: recenzowanych w ramach wzajemnej weryfikacji artykułów naukowych (publikowanych w czasopiśmie akademickich); danych stanowiących wyniki badań naukowych (danych leżących u podstaw publikacji lub surowych danych).

Infrastruktura gwarantująca dostęp do wiedzy i jej przyswajanie przez wszystkich, służąca otwartemu dostępowi do wyników badań finansowanych ze środków publicznych, nie jest odpowiednio rozwinięta. W interesie efektywnego gospodarowania zasobami państwa członkowskie powinny, na podstawie dotychczasowych prac, zwiększyć wysiłki w celu połączenia sił i wdrożenia wspólnych strategii w celu jak najlepszego wykorzystania ostatnich inwestycji w instytucjonalną, krajową i wewnątrzdyscyplinarną infrastrukturę danych¹⁸. Mogłoby to też obejmować wysiłki zmierzające do promowania niekomercyjnych opcji publikacji w ramach otwartego dostępu.

2.6. Zagadnienia horyzontalne: uwzględnianie aspektu międzynarodowego we wszystkich priorytetach EPB

Jest istotne, by w dalszym rozwoju EPB aspekt międzynarodowy był uwzględniany we wszystkich jej priorytetach. W ten sposób Europa utrwali swoją pozycję globalnej kuźni badań naukowych, będzie przyciągać i zatrzymywać najlepszych naukowców, zachowa swoją konkurencyjność i umożliwi przyszłą współpracę z globalnymi partnerami badawczymi.

2.7. Zgodność z EPB

Nie ma jednej drogi do osiągnięcia EPB. Tempo i poziom wdrożenia EPB zależy od kontekstu krajowego, a służą mu ukierunkowane strategie na poziomie państw członkowskich.

Wdrożenie EPB różni się między poszczególnymi organizacjami prowadzącymi badania naukowe. *Fakty i liczby* grupują organizacje według ich „zgodności” z działaniami EPB¹⁹ zaproponowanymi w komunikacie z 2012 r. Zostały wskazane dwie główne grupy: organizacje „zgodne z EPB” wdrażające większość działań EPB oraz organizacje „o ograniczonej zgodności z EPB”, które nie wdrażają działań EPB lub robią to tylko w ograniczony sposób. Analiza wskazuje, że instytucje zgodne z EPB dominują w większości państw członkowskich, z wyjątkiem siedmiu krajów (w których proporcje są podobne lub w których dominują organizacje o ograniczonej zgodności z EPB). Małe organizacje²⁰ wydają się w niższym stopniu zgodne z EPB niż duże organizacje²¹.

Ponadto obie grupy różnią się poziomem wdrożenia różnych działań EPB. Na przykład wykres poniżej pokazuje, że w grupie organizacji zgodnych z EPB prawie 90 % z nich często uwzględnia minimalne wymagania podczas publikacji ogłoszeń o wolnych stanowiskach, tymczasem w przypadku organizacji o ograniczonej zgodności z EPB jest to praktykowane przez mniej niż 50 % z nich. Analiza przedstawiona w *Faktach i liczbach* pokazuje też, że nawet organizacje zgodne z EPB powinny zwiększyć wysiłki. Na przykład tylko 50 % organizacji zgodnych z EPB często ogłasza wolne stanowiska w EURAXESS.

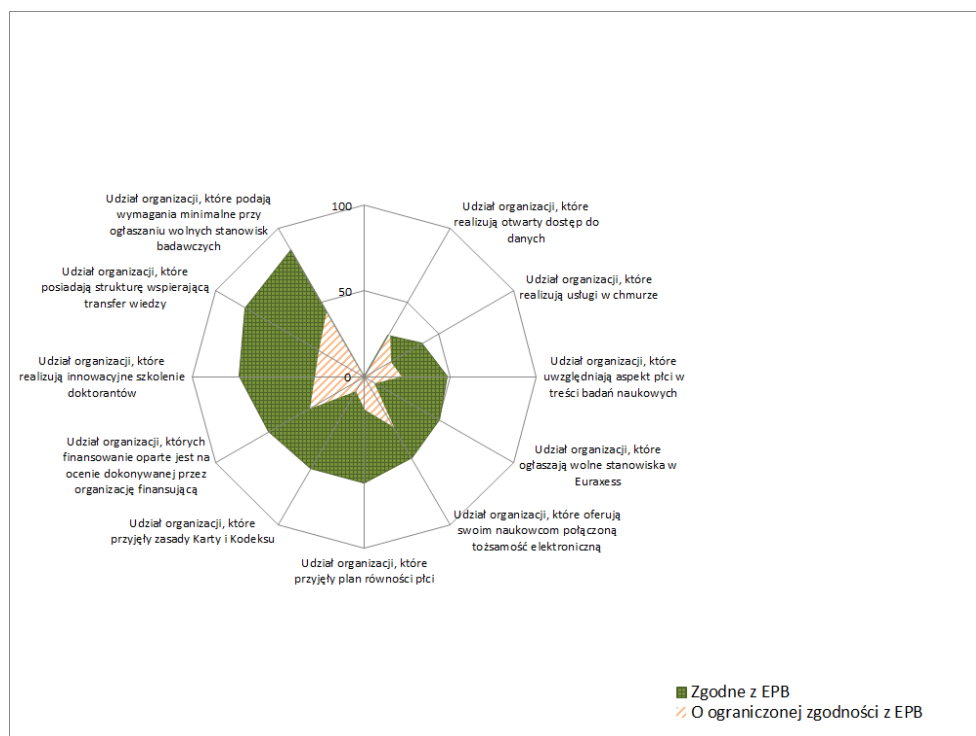
¹⁸ COM(2012) 401 final.

¹⁹ Rozważane działania nie są skorelowane. W analizie zostały uwzględnione tylko działania różniące wdrożenie EPB.

²⁰ Tzn. mniej niż 300 naukowców w przypadku uniwersytetów i 100 naukowców w przypadku instytucji prowadzących badania.

²¹ Sprawozdanie *Fakty i liczby*, sekcja „Why ERA?”.

Udział organizacji wdrażających niektóre działania EPB w dwóch najważniejszych grupach organizacji

Źródło: badanie ankietowe EPB z 2014 r.

Wreszcie naukowcy z instytucji zgodnych z EPB wytwarzają większą liczbę publikacji i zgłoszeń patentowych, co uznaje się za czynniki sprzyjające wzrostowi i zatrudnieniu.

2.8. Urzeczywistnienie EPB

W komunikacie dotyczącym EPB wskazano cztery warunki urzeczywistnienia EPB: reformy państw członkowskich we wszystkich priorytetach EPB, szybkie wdrożenie priorytetów nakreślonych w komunikacie przez zainteresowane strony z sektora badań naukowych, zwiększenie wsparcia Komisji dla krajowych polityk EPB i przejrzyste monitorowanie.

Państwa członkowskie są głównymi podmiotami działającymi w sprawie wprowadzania reform w dziedzinie EPB na poziomie krajowym i wspierania ich wdrożenia przez organizacje finansujące i prowadzące badania naukowe. Stopniowo wprowadzają reformy z zakresu EPB do swoich rocznych krajowych programów reform, przy czym do działań EPB w 2014 r. odsyła 19 krajowych programów reform, w porównaniu do zaledwie 11 w 2013 r. Z myślą o spójnym uwzględnianiu priorytetów EPB państwa członkowskie zobowiązały się w ramach ERAC do pracy nad wspólną strukturą sprawozdawczą od 2014 r. w kontekście europejskiego semestru na nadchodzące lata. Podczas posiedzenia Rady ds. Konkurencyjności w lutym 2014 r. państwa członkowskie zobowiązały się do opracowania do połowy 2015 r. planu działań w dziedzinie EPB na poziomie europejskim, który ustanowiłby wytyczne dla krajowego wdrażania reform z zakresu EPB. Niektóre państwa członkowskie rozpoczęły

opracowywanie krajowych planów działania w dziedzinie EPB w celu przyspieszenia realizacji EPB i zapewnienia globalnej konkurencyjności i atrakcyjności Europy²².

Organizacje zainteresowanych stron są kluczowymi partnerami w osiąganiu priorytetów EPB w oparciu o protokół ustaleń i wspólną deklarację, a także poprzez platformę zainteresowanych stron. Promują one EPB wśród swoich członków²³. Przykładem propagowania celów EPB przez zainteresowane strony jest zachęta do aktywnego uczestnictwa w procesie związanym ze strategią dotyczącą zasobów ludzkich w odniesieniu do naukowców (HRS4R), udzielona przez platformę zainteresowanych stron jej członkom.

Na poziomie europejskim programy ramowe zostały zaangażowane w realizację polityki w dziedzinie EPB, a także tworzenie elementów składowych EPB. Komisja wspiera państwa członkowskie i zainteresowane strony z sektora badań naukowych w tych staraniach poprzez liczne działania, takie jak: program ERA-Net Cofund, inicjatywy na mocy art. 185, wspólne programowanie, EURAXESS oraz zagadnienia horyzontalne. Na przykład wzór umowy o dotację w programie „Horyzont 2020” nakłada na beneficjenta dotacji obowiązek dołożenia wszelkich starań, aby wdrożyć Europejską kartę naukowca i Kodeks postępowania przy rekrutacji pracowników naukowych²⁴. Ponadto beneficjenci dotacji są zobowiązani do podjęcia wszelkich środków koniecznych w celu promowania równości szans mężczyzn i kobiet oraz zapewnienia równowagi płci na wszystkich poziomach²⁵.

Komisja Europejska, w ścisłej współpracy z państwami członkowskimi i przy udziale platformy zainteresowanych stron, opracowała **mechanizm monitorowania EPB**. Mechanizm monitorowania EPB staje się zasadniczym składnikiem kształtowania polityki w dziedzinie EPB. Pozwala to nam na monitorowanie stopnia, w jakim państwa członkowskie, podmioty finansujące i instytucje badawcze wspierają i wdrażają EPB.

Dotychczasowe wysiłki podmiotów partnerstwa w ramach EPB okazały się skuteczne, i wdrożono warunki urzeczywistnienia EPB. Realizacja EPB, podobnie jak rynku wewnętrznego, jest jednak stopniowo zachodzącym procesem. Zaangażowanie wszystkich podmiotów partnerstwa w ramach EPB będzie głównym czynnikiem przyspieszenia tempa wdrażania EPB, które obecnie jest różne na poziomie państw członkowskich, a także sfinansowania i prowadzenia badań naukowych. Zależy ono w wysokim stopniu od jakości działań podejmowanych przez te podmioty w celu skutecznego spełnienia swoich zobowiązań z namacalnymi i wymiernymi korzyściami dla społeczeństwa.

²² Pierwszy z tych planów działania został przyjęty przez Rząd Federalny Niemiec w dniu 16 lipca 2014 r.

²³ Zob. np. deklaracja Science Europe z grudnia 2013 r. w sprawie EPB: http://www.scienceeurope.org/uploads/PublicDocumentsAndSpeeches/120717_Science_Europe_ERA_Statement.pdf i notatka informacyjna LERU z maja 2014 r. „ERA for a change”: http://www.leru.org/files/publications/BP_ERAOFCHANGE_FINAL.pdf

²⁴ Artykuł 32 ogólnej umowy o udzielenie dotacji. http://ec.europa.eu/research/participants/portal/desktop/en/funding/reference_docs.html#h2020-mga

²⁵ Artykuł 33 ogólnej umowy o udzielenie dotacji.

3. PRZYSZŁE WYZWANIA

Wdrażanie EPB

Niezbędne są dalsze wysiłki w celu wdrożenia EPB. Plan działań w dziedzinie EPB na poziomie europejskim zostanie opracowany do połowy 2015 r. Będzie on zawierał wytyczne i główne środki służące przezwyciężeniu istniejących nadal wąskich gardeł. Zasadnicze znaczenie będzie mieć krajowe ukierunkowanie wdrażania EPB, a jednocześnie uwzględnienie różnorodności krajowych systemów badawczych. Państwa członkowskie powinny poświęcić więcej uwagi EPB podczas przygotowywania krajowych strategii badań naukowych i innowacji, wdrażanych przez indywidualnie dostosowane krajowe plany działań i inicjatywy w dziedzinie EPB. W celu wspierania EPB rozważyć można różne warianty, w tym – w razie potrzeby – warianty legislacyjne, w oparciu o nowe przepisy związane z EPB zawarte w Traktacie o funkcjonowaniu Unii Europejskiej.

Ponadto Komisja zainicjuje debatę z państwami członkowskimi na temat najlepszego możliwego poziomu koordynacji i dostosowania krajowych strategii badań naukowych oraz połączenia finansowania w dziedzinach wyzwań społecznych, aby zwiększyć wpływ na poziomie UE. Możliwe skutki mogłyby objąć określenie poziomu finansowania krajowego, które ma zostać wydane w ramach skoordynowanych ram europejskich, oraz środków służących zwiększeniu liczby krajów zaangażowanych we wspólne programowanie.

Ponadto istnieje potrzeba dalszej synchronizacji krajowych i europejskich planów działania, a także powiązanego finansowania, w celu osiągnięcia długookresowego zrównoważenia europejskiej infrastruktury badawczej.

Powinna także zostać zintensyfikowana międzynarodowa współpraca jako priorytet horyzontalny działań EPB. Zgodnie z międzynarodową strategią współpracy na rzecz badań naukowych i innowacji, w podejściu do krajów EFTA, krajów objętych procesem rozszerzenia i krajów objętych europejską polityką sąsiedztwa, nacisk zostanie położony na promowanie integracji z EPB lub dostosowanie do niej.

Zaangażowanie nowych zainteresowanych stron

Krajowe i europejskie zainteresowane strony powinny być odpowiednio zaangażowane w opracowywanie krajowych planów działania w dziedzinie EPB, a więc we wdrażanie EPB, w celu zapewnienia pełnego podjęcia przez nie zobowiązań w odniesieniu do wartości i korzyści płynących z EPB. Platforma zainteresowanych stron jest dobrym instrumentem, przyczyniającym się do kształtowania polityki w dziedzinie EPB i wdrażania jej. Mogłaby ona zostać rozszerzona, tak aby objąć więcej podmiotów w dziedzinie badań. Sukces EPB w przyszłości będzie zależał od zaangażowania i aktywnej mobilizacji naukowców i zainteresowanych stron, tak aby badania naukowe odzwierciedlały potrzeby i wyzwania społeczne.

Maksymalizacja korzyści z działalności w dziedzinie badań naukowych i innowacji dla społeczeństwa

Istnieje potrzeba ściślejszej integracji celów w dziedzinie badań naukowych i innowacji w wielu powiązanych politykach na poziomie europejskim i krajowym. EPB jest skupiona na maksymalizacji potencjału europejskich otwartych systemów badawczych i promowaniu innowacji. Dzięki koncentracji na sektorach badań naukowych Europa może zapewnić regionom ramy umożliwiające im wyspecjalizowanie się w swoich dziedzinach wiedzy specjalistycznej. To ogólnoeuropejskie podejście do inteligentnej specjalizacji będzie prowadziło do większej konsolidacji strategii badawczej, w której najtęższe umysły połączą się, aby realizować doskonałe badania. Transgraniczne podejście regionalne pomaga w propagowaniu doskonałości badań naukowych i zwiększaniu zgodności z EPB.

Osiągnięcie pełnej funkcjonalności EPB musi być głównym celem przyszłych inicjatyw politycznych w dziedzinie badań naukowych i innowacji. Powinno ono uwzględniać potrzebę, aby nauka dostarczała zrównoważonych rozwiązań problemów społecznych, rosnące zapotrzebowanie na uczciwość i odpowiedzialność badań naukowych, a także dążenie do nowego sposobu prowadzenia i udostępniania badań, tzn. Science 2.0.

Ciągłe wspieranie EPB przez Komisję Europejską

Komisja będzie kontynuować wspieranie państw członkowskich i zainteresowanych stron z sektora badań naukowych w ich staraniach zmierzających do wzmocnienia EPB, poprzez zapewnienie informacji o istniejących dobrych praktykach. Utworzy ona w ramach programu „Horyzont 2020” narzędzie wspomagające politykę i będzie organizować seminaria służące wzajemnemu uczeniu się. Zapewni udzielenie w ramach programu „Horyzont 2020” wsparcia na rzecz funkcjonowania EPB, zarówno poprzez działania ukierunkowane, jak i horyzontalne. Wyraźnym przykładem wsparcia UE na rzecz EPB jest wkrótce uruchamiany program oszczędności emerytalnych dla europejskich instytucji badawczych (RESAVER)²⁶, który – dzięki usuwaniu barier w mobilności naukowców i zapewnieniu bezpiecznych i zrównoważonych emerytur dla kadry naukowej – przyczyni się do utworzenia europejskiego rynku pracy naukowców.

Wzmocnienie monitorowania EPB

Mechanizm monitorowania EPB opiera się na wskaźnikach i mechanizmach gromadzenia danych uzgodnionych z państwami członkowskimi. Monitorowanie EPB okazało się przydatne do pomiarów postępów działań politycznych w dziedzinie EPB. Proces ten ma jednak swoje ograniczenia ze względu na dobrowolny charakter ankiet, ograniczający wykorzystanie wyników do kształtowania polityki. Potrzebne są dalsze prace zmierzające do identyfikacji i doprecyzowania zasadniczych wskaźników postępów EPB oraz możliwego rozszerzenia zakresu mechanizmu monitorowania EPB.

²⁶ <http://ec.europa.eu/euraxess/index.cfm/rights/resaver>

4. WNIOSKI

W sprawozdaniu potwierdzono, że partnerstwo w ramach EPB poczyniło znaczne postępy we wdrażaniu EPB. Zostały wdrożone cztery czynniki pomyślnego urzeczywistnienia EPB wskazane w komunikacie dotyczącym EPB z 2012 r.:

- państwa członkowskie w coraz większym stopniu przyjmują działania na rzecz wsparcia EPB i znajdują one odzwierciedlenie w krajowych programach reform;
- organizacje zainteresowanych stron stale wspierają program EPB;
- UE osadziła EPB w europejskim semestrze, zapewnia znaczne finansowanie na rzecz działań EPB i promuje otwartą rekrutację, otwarty dostęp do publikacji i danych, a także równość płci poprzez program „Horyzont 2020”;
- ustanowiono mechanizm monitorujący EPB i dostarcza on danych na temat poziomu postępów. Stanowi on istotny element polityki w dziedzinie EPB.

Realizacja EPB, podobnie jak rynku wewnętrznego, jest stopniowo zachodzącym procesem. Aby uczynić EPB w pełni operacyjną, potrzebne są jednak większe wysiłki, a bardziej niż kiedykolwiek od państw członkowskich zależy wdrożenie koniecznych reform w ramach EPB i zapewnienie funkcjonowania EPB.

Zgodność z EPB wiąże się z poprawą wyników:

- otwarte i atrakcyjne systemy badawcze są bardziej innowacyjne;
- instytucje zgodne z EPB wytwarzają większą liczbę publikacji i zgłoszeń patentowych w przeliczeniu na naukowca.

Nie ma jednej drogi do osiągnięcia EPB. W szczególności

- EPB jest najbardziej skuteczna, jeżeli są wdrożone środki krajowe, wspierane przez organizacje finansujące i prowadzące badania naukowe.
- Małe organizacje badawcze wydają się w niższym stopniu zgodne z EPB niż duże organizacje badawcze.